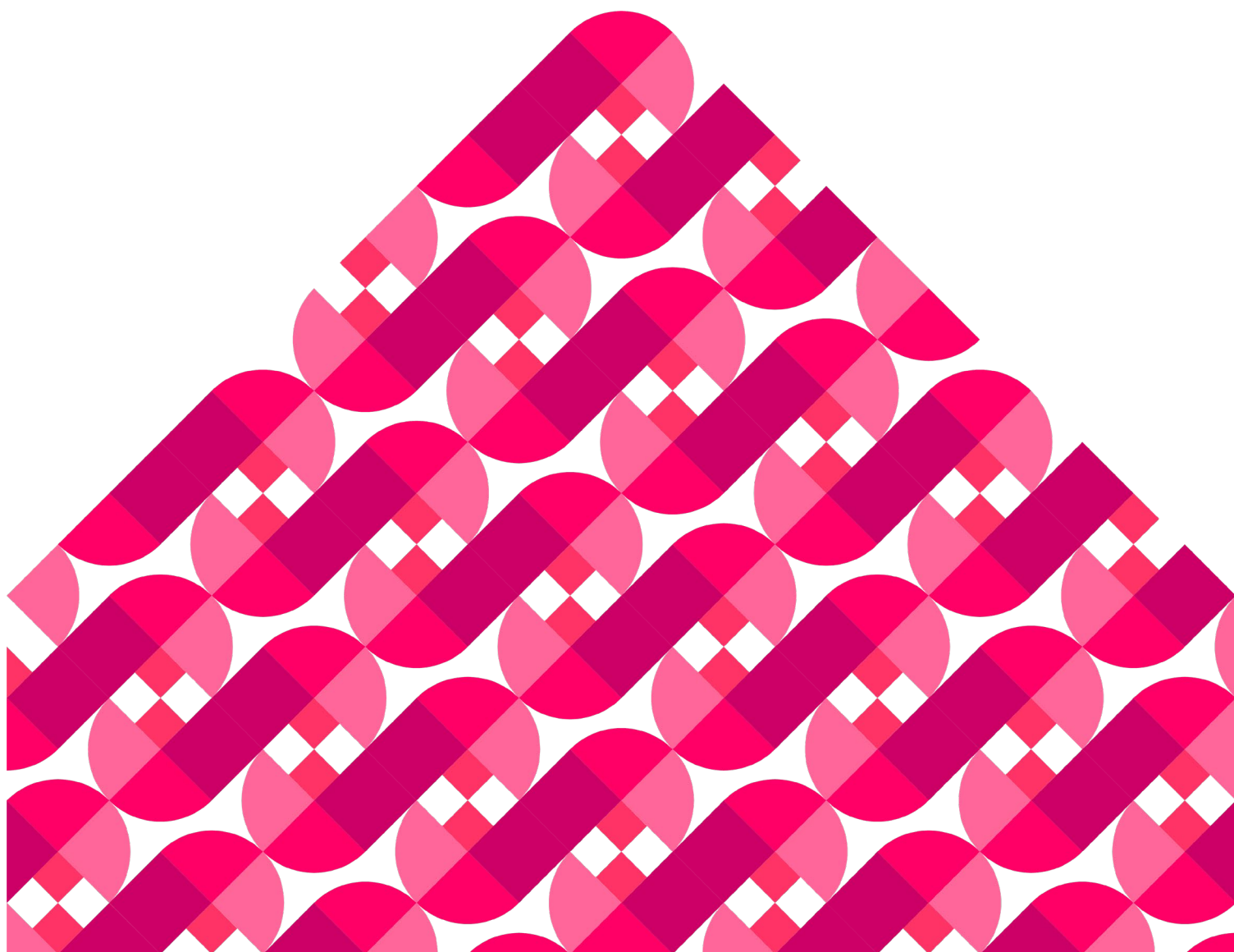

Skyddad på egna villkor

En intervjustudie om kvalitet i skyddat boende för
våldsutsatta personer med funktionsnedsättning

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2025

Skyddad på egna villkor – En intervjustudie om kvalitet i skyddat boende för våldsutsatta personer med funktionsnedsättning

Nummer 2025:15

ISBN: 978-91-989335-3-6 (pdf)

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se

Förord

Skyddat boende har en avgörande roll i att erbjuda våldsutsatta personer en trygg och skyddad plats. Det kan vara en plats där den våldsutsatta får möjlighet att återhämta sig, bearbeta sina upplevelser och påbörja ett liv fritt från våld. För att insatsen ska vara verkningsfull krävs att verksamheterna utformas utifrån en mångfald av förutsättningar och behov som finns i samhället.

Personer med funktionsnedsättning löper generellt en högre risk att utsättas för våld, samtidigt som de ofta möter större hinder i att söka skydd och få sina behov tillgodosedda. Trots detta visar tidigare kartläggningar att många skyddade boenden saknar förutsättningar att ta emot personer med funktionsnedsättning. Det kan handla om bristande tillgänglighet, otillräcklig kompetens eller avsaknad av individanpassade stödinsatser.

Myndigheten för delaktighet, MFD, har sedan 2024 arbetat med att fördjupa kunskapen om vad kvalitet i skyddat boende innebär för personer med funktionsnedsättning. Detta genomförs som en del av ett regeringsuppdrag där MFD ska bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddat boende ur ett funktionshindersperspektiv.

MFD har gett Spira utvärdering i uppdrag att genomföra en studie om vad kvalitet i skyddat boende kan innebära för att möta behoven hos personer med funktionsnedsättning. Studien bygger i huvudsak på kvalitativa intervjuer och underlag från företrädare för skyddade boenden samt funktionshindersorganisationer.

MFD vill särskilt tacka de personer och verksamheter som har delat med sig av sin tid, sina erfarenheter och reflektioner i intervjuerna. Ert deltagande bidrar till ökad förståelse som är så centralt i det fortsatta arbetet.

Vår förhoppning är att denna rapport kan bidra till förbättrad kunskap och fortsatt utveckling på området, så att alla våldsutsatta – oavsett funktionsförmåga – ges möjlighet till stöd, skydd och en nystart i livet.

Liljeholmen i juni 2025

Malin Ekman Aldén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Studiens syfte	7
Genomförande.....	8
Läsanvisning.....	9
Bakgrund	10
Utökad reglering av skyddat boende.....	10
Tidigare kartläggningar av skyddat boende.....	10
Målgruppens behov	13
Breda behov hos personer med funktionsnedsättning i skyddat boende	13
Behov som lyfts kopplat till olika funktionsnedsättningar	14
Erfarenheter av att ta emot personer med olika funktionsnedsättningar	17
Varierade erfarenheter.....	17
Oidentifierade funktionsnedsättningar	17
Mest erfarenhet av IF och NPF	18
Avvisning och avgränsning	18
Verksamheten på de skyddade boendena	19
Bemötande och anpassad kommunikation.....	19
Skydd och säkerhet	20
Det skyddade boendets stödinsatser	22
Tillgängliga lokaler och boendemiljö	24
Kompetens och bemanning	25
Samverkan, samordning och stöd från andra aktörer	27
Exempel på skyddade boenden som är anpassade för att ta emot personer med IF eller NPF	31
Slutsatser och diskussion.....	33
Både mer omfattande och annorlunda skydds- och stödbehov	33
Referenser	37
Bilaga 1 – Enkät till funktionshindersorganisationer.....	38
Bilaga 2 – Intervjuguide skyddade boenden.....	39

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet, MFD, har sedan 2024 i uppdrag att bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddat boende ur ett funktionshindersperspektiv. Som en del av detta regeringsuppdrag har MFD gett Spira utvärdering i uppdrag att genomföra en studie som syftar till att öka förståelsen för vad kvalitet i skyddat boende kan innebära för att möta behov hos personer med funktionsnedsättning.

Studien bygger på kvalitativa intervjuer och underlag från företrädare för skyddade boenden, funktionshindersorganisationer, branschorganisationer samt aktörer som arbetar i samverkan med de skyddade boendena. Studien omfattar såväl fysiska som intellektuella och psykiska funktionsnedsättningar. Då MFD parallellt låter genomföra en annan studie om kvalitet i skyddat boende för personer med dövhet, hörselskada eller dövblindhet har detta inte varit fokus i denna studie. Målet med studien har varit att identifiera erfarenheter, synliggöra hinder och belysa såväl framgångsfaktorer som utvecklingsområden som är avgörande för att skyddade boenden ska kunna möta målgruppens behov.

Sammantaget bekräftar studien att personer med funktionsnedsättning ofta möter hinder i skyddade boenden kopplat till tillgänglighet, trygghet och stöd. Personer med funktionsnedsättning har ofta mer omfattande och sammansatta behov, vilket ställer särskilda krav på såväl boendets utformning, personalens kompetens som på samverkan med andra aktörer för att möta individens behov. Personer kan avstå från att söka skydd på grund av att boendemiljön i skyddat boende inte är anpassad efter deras behov.

Studien pekar på några centrala kvalitetskriterier för att insatsen skyddat boende ska kunna tillgodose behov hos personer med funktionsnedsättning:

- **Individanpassat bemötande och kommunikation:** Ett medvetet och tillgängligt bemötande, där individen känner sig trygg och förstådd, utgör grunden för ett effektivt skydds- och stödarbete.
- **Behovsbaserat skydd:** Säkerhetsåtgärder behöver utformas efter individens specifika behov och funktionsförmåga, samt utifrån vistelsens olika faser.
- **Tillgång till sammansatt och långsiktigt stöd:** Boendet behöver säkerställa att individen får adekvata stödinsatser under och efter vistelsen, både inom ramen för den egna verksamheten och i samverkan med andra aktörer. Stödet är ofta mångfacetterat och berör allt ifrån traumabearbetning till ekonomi, boende och sysselsättning samt vård och omsorg.
- **Anpassade fysiska miljöer:** Boendemiljön ska utformas eller anpassas för att möta målgruppens olika behov och förutsättningar.
- **Specialiserad kompetens och bemanning:** Personal med kunskap om våld, funktionsnedsättningar och relaterade stödinsatser är avgörande. Dygnet-runt-bemanning krävs ofta vid mer omfattande stödbehov.

- **Hållbar boendesituation efter utslussning:** Att skapa förutsättningar för en fungerande boendesituation efter vistelsen är en viktig och komplex process, där utslussning kräver noggrann planering och samverkan.

Studien visar att kvaliteten varierar mellan olika boenden. Flera verksamheter arbetar aktivt med ovan nämnda faktorer, särskilt relaterat till intellektuell funktionsnedsättning (IF) och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Dock kvarstår betydande utvecklingsbehov inom samtliga områden.

En central fråga är i vilken utsträckning alla skyddade boenden bör kunna möta behov hos personer med olika funktionsnedsättningar. Studien drar slutsatsen att det finns behov av tydligare differentiering mellan skyddade boenden, där vissa verksamheter är specialiserade med särskild kompetens och resurser för att möta mer omfattande stödbehov.

För att möjliggöra reell tillgång till specialiserade verksamheter krävs bättre översikt och tillgång till information om olika boendens inriktning samt en likvärdig tillgång över hela landet. Detta skulle kunna säkerställas genom medvetna krav i upphandlingar samt ökad samordning mellan kommuner, exempelvis kring beslut om placeringstider.

Studien visar på stora skillnader mellan kommuner vad gäller exempelvis placeringstid och omfattningen av det uppdrag som ett skyddat boende får, vilket får konsekvenser för möjligheten att erbjuda individanpassat stöd. För målgruppen, som ofta har särskild sårbarhet och komplexa behov, är längre placeringstider ofta en förutsättning för att insatserna ska få effekt och leda till varaktig förändring.

Ett återkommande tema i studien är bristande samordning mellan aktörer, såsom socialtjänst, hälso- och sjukvård, insatser enligt LSS och skola. För personer med funktionsnedsättning är god kvalitet i skyddat boende ofta beroende av att övriga aktörer agerar samstämmt och med ett gemensamt säkerhetsperspektiv. Flytt till ny kommun och kort vistelsetid försvårar samordningen ytterligare.

Det finns fortsatt behov av förbättrad samverkan och koordinering av stödinsatser, där insatser före, under och efter vistelsen i skyddat boende behöver integreras i en sammanhållen stödkedja.

Inledning

Ett skyddat boende ska erbjuda människor som utsatts för våld en fristad och början på ett liv i trygghet. För att fungera måste verksamheten vara anpassad efter individuella behov och ge både skydd och stöd. Detta gäller för alla våldsutsatta, men att möta dessa individuella behov hos personer med olika typer av funktionsnedsättningar kan innebära särskilda krav på kvalitet i verksamheten.

Myndigheten för delaktighet, MFD, har gett Spira utvärdering i uppdrag att genomföra en studie om vad kvalitet i skyddat boende kan innebära för att möta behoven hos personer med funktionsnedsättning. Studien genomförs mot bakgrund av MFD:s uppdrag att utifrån ett funktionshinderperspektiv bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddade boenden.¹

Socialstyrelsens uppdrag består i att ta fram kvalitetsindikatorer för skyddade boenden som ska bidra till en enhetlig bedömning av verksamheternas kvalitet. De ska också bidra till att skyddade boenden upprätthåller en god kvalitet och en trygg och anpassad miljö för de personer som behöver skydd, i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och riktlinjer.

Studiens syfte

Studien syftar till att ge en djupare förståelse för vad kvalitet i skyddat boende innebär för våldsutsatta personer med någon form av funktionsnedsättning. Studien omfattar såväl fysiska som intellektuella och psykiska funktionsnedsättningar.² Då MFD parallellt låter genomföra en fördjupad studie om kvalitet i skyddat boende för personer med dövhet, hörselskada eller dövblindhet har detta inte varit fokus i den här undersökningen.

Undersökningens mål är att identifiera erfarenheter, arbetssätt, goda exempel och utmaningar hos dem som driver skyddade boenden när det kommer till att möta behoven hos målgruppen. Studien har utgått från följande frågeställningar:

- Vilka erfarenheter har skyddade boenden av att ta emot samt ge stöd och skydd till våldsutsatta skyddsbehövande vuxna och barn med funktionsnedsättning?
- Vilka förutsättningar har skyddade boenden (kompetensmässiga, resursmässiga och praktiska) för att kunna ta emot samt ge stöd och skydd till skyddsbehövande vuxna och barn med funktionsnedsättning?

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet.

² Se Socialstyrelsens termbank.

https://termbank.socialstyrelsen.se/article.php?tid=812&src_lang=swe

- Vilka utvecklingsbehov finns för att bättre kunna erbjuda skyddsbehövande vuxna och barn med funktionsnedsättning adekvat stöd och skydd?
- Vilka lärande/goda exempel, utmaningar och kunskapsluckor identifierar aktörerna när det gäller att erbjuda skyddsbehövande personer med funktionsnedsättning adekvat stöd och skydd?
- Hur ser aktörers syn ut på god kvalitet i skyddat boende för personer med funktionsnedsättning?
- I vilken utsträckning och på vilket sätt kan aktörer tillgodose kraven på att bedriva skyddat boende med god kvalitet för personer med funktionsnedsättning?

Genomförande

Undersökningen är en kvalitativ studie och bygger på underlag från både företrädare för skyddade boenden, funktionshindersorganisationer, branschorganisationer samt aktörer som arbetar i samverkan med de skyddade boendena. Följande datainsamling har genomförts:

- Intervjuer med företrädare för elva skyddade boenden
- Intervjuer med en god man och en handläggare inom socialtjänsten (funktion med fokus på våld i nära relationer).
- Intervjuer med företrädare för Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (ROKS), Riksförbundet Unizon, Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt mailväxling med Vårdföretagarna.
- Medverkan på MFD:s samråd med funktionshindersorganisationer den 8 november, 2024.
- Enkät/skriftliga inspel från 10 funktionshindersorganisationer. För frågor, tillfrågade och medverkande organisationer, se bilaga 1.
- Fördjupande intervjuer med fyra funktionshindersorganisationer (se bilaga 1) som representerat de typer av funktionsnedsättningar som varit vanligast förekommande i intervjuerna med de skyddade boendena.
- Erfarenhetsutbyte med det parallella utredningsuppdraget som handlar om skyddade boenden för personer med dövhet, hörselskada eller dövblindhet.

Intervjuerna genomfördes under december 2024 – mars 2025.

Intervjuurval

Urvalet till studien kan beskrivas som ett snöbollsurval, där identifieringen av skyddade boenden skett stegvis och utifrån initiala kontakter och efterforskningar. Inledningsvis fokuserades urvalet till boenden med ett uttalat fokus på personer med funktionsnedsättning. En handfull sådana boenden identifierades genom efterforskningar på nätet, men endast ett fåtal valde, trots påminnelser, att svara på vår förfrågan om att delta i studien. Därför breddades urvalet till alla typer av skyddade boenden, med en ambition att skapa variation i urvalet utifrån geografi,

boendets storlek och i möjligaste mån huvudmannaskap. Då deltagandet har varit frivilligt kan det finnas en viss snedvridning i urvalet, där medverkande skyddade boenden har större intresse och medvetenhet kring frågorna än skyddade boenden i stort. Då syftet med studien inte är att ge en generell bild av kvalitetsnivån på skyddade boenden i Sverige, utan handlar om att belysa vad kvalitet innebär utgör detta inte ett problem i sammanhanget.

Sammanlagt skickades 25 förfrågningar ut, varav 11 boenden deltog i intervjuer. Bland de skyddade boenden som intervjuats har ungefär hälften bedrivits i privat regi och hälften av kvinnojourer. Det har varit svårt att identifiera kommunala boenden att intervjua. Intervjuerna genomfördes i de flesta fall med chefer men i några fall med boendestödjare på de skyddade boendena. De utgick från intervjuguiden i Bilaga 2.

I de fördjupade intervjuerna lades fokus på de funktionshinderorganisationer som fokuserar på de funktionsnedsättningar som varit vanligast förekommande i studien, nämligen intellektuell funktionsnedsättning (IF), neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), nedsatt rörelseförmåga och synnedsättning.

Läsanvisning

Rapporten inleds med ett bakgrundskapitel som sammanfattar regleringen kring skyddat boende samt tidigare studier inom området. Därefter följer ett kapitel som belyser målgruppens behov, baserat på synpunkter och insikter från funktionshinderorganisationerna.

Nästa kapitel redogör för erfarenheter från de skyddade boendena av att ta emot personer ur målgruppen. Efter detta följer rapportens mest omfattande resultatkapitel som beskriver hur arbetet på de skyddade boendena är upplagt för att möta målgruppens behov. Rapporten avslutas med en diskussion med slutsatser och identifierade utvecklingsbehov.

Bakgrund

I det här kapitlet ges en kortfattad bakgrund om skyddat boende. Resultat från tidigare studier om skyddat boende för personer med funktionsnedsättning redovisas kortfattat.

Utökad reglering av skyddat boende

I regeringens proposition *Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende* (Prop. 2023/24:31) lyfts behovet av att bättre möta olika grupper inom skyddade boenden, däribland personer med funktionsnedsättning. Propositionen ledde till ett regeringsbeslut om ökad reglering kring skyddade boenden.

Den 1 april 2024 trädde ny lagstiftning för skyddade boenden i kraft där förbättrat skydd och stöd för de boende är målet. Det innebär i stort följande:

- Skyddat boende regleras som en tillfällig boendeinsats i socialtjänstlagen (4 kap. 1 §) för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp,
- Barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt,
- Det krävs tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att driva skyddat boende för privata och ideella aktörer,
- Kvalitetskrav införs för de skyddade boendena.

Den nya lagstiftningen ställer alltså krav på boendenas kvalitet och säkerhet. Socialstyrelsen har tagit fram föreskrifter och allmänna råd som förtydligar och kompletterar dessa krav och då med fokus på kompetens, bemanning, lokaler och skyddsanordningar. Föreskrifterna trädde i kraft den 1 juni 2025.

Tidigare kartläggningar av skyddat boende

Olika kartläggningar har de senaste åren genomförts för att få en bättre bild av förmågan hos skyddade boenden att ta emot olika målgrupper av boende, bland annat personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Socialstyrelsen har över tid genomfört återkommande kartläggningar av verksamheten vid landets skyddade boenden. Den senaste kartläggningen genomfördes 2024 och omfattar verksamheter som bedrevs innan den nya regleringen för skyddade boenden trädde i kraft.

I 2024 års undersökning svarar en majoritet av de skyddade boendena att de har förmåga att ta emot personer med olika funktionsnedsättningar. Enligt kartläggningen uppger 64 procent av de skyddade boendena att de har kapacitet att ta emot personer med fysisk funktionsnedsättning, 77 procent att de kan ta emot personer med psykisk funktionsnedsättning, och 70 procent anger att de har möjlighet att ta emot personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det är en viss ökning av andelen skyddade boenden som kan ta emot personer med olika typer av funktionsnedsättningar i jämförelse med Socialstyrelsens föregående kartläggning som genomfördes 2020.³

Resultatet – både för 2020 och 2024 – visar också att personer med funktionsnedsättning är en av de särskilt utsatta grupper som många skyddade boenden har avvisat. Andra grupper är personer i aktivt missbruk, personer med psykisk sjukdom och personer med hotbild eller kopplingar till den kriminella miljön. Skälen för avvisande uppges handla om bristande kompetens, om att omsorgsbehoven är större än boendet kan tillgodose eller om att den kollektiva boendeformen inte matchar den boendes behov.

Under 2016 genomförde Länsstyrelsen i Stockholm en landstäckande kartläggning om hur skyddat boende fungerar för ”särskilt utsatta personer”. Särskilt utsatta personer beskrivs som våldsutsatta personer med komplexa och mångsidiga behov, däribland personer med psykiska, intellektuella eller fysiska funktionsnedsättningar. Resultatet, som bygger på intervjuer både med utförare som beställare av skyddat boende, visar följande:⁴

- Majoriteten av socialsekreterare har haft svårigheter att hitta en lämplig plats i skyddat boende till en person med det som sammanfattningsvis beskrivs som särskilda behov. Detta beror bland annat på att skyddade boenden ofta har svårt att tillgodose våldsutsatta personers specifika behov.
- Lämplig placering i skyddat boende försvåras av att särskilda behov inte alltid identifieras och/eller att de ofta felbedöms.
- Det finns stora utmaningar avseende möjligheterna för särskilt utsatta personer att få adekvat stöd och skydd under vistelsen i boendet, och det är relativt vanligt att utföraren behöver avbryta vistelsen.

De utvecklingsbehov som lyftes fram handlade om att underlätta samarbete kring boendekapacitet, kompetenshöjning i kommunerna och en professionalisering av boendehantering.

³ Socialstyrelsen (2024 respektive 2020), *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*.

⁴ Länsstyrelsen i Stockholm (2016), *Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer*.

Länsstyrelserna genomförde också 2022 en kartläggning av kommunernas insatser för att stödja våldsutsatta personer, med eller utan barn, i att hitta en varaktig boendelösning efter vistelse i skyddat eller annat tillfälligt boende. Kartläggningen visade åter igen att många kommuner hade svårt att vid placering tillgodose behoven hos personer med olika typer av funktionsnedsättningar, särskilt intellektuella funktionsnedsättningar.⁵

⁵ Länsstyrelserna (2022), *Stadigvarande boende för våldsutsatta*.

Målgruppens behov

I det här avsnittet ges en bild av behov som personer med funktionsnedsättning kan ha i skyddat boende. Redogörelsen utgår från synpunkter och inspel från de funktionshindersorganisationer som deltagit i studien.⁶

Breda behov hos personer med funktionsnedsättning i skyddat boende

Personer med funktionsnedsättning möter ofta särskilda utmaningar kopplade till tillgänglighet, trygghet, säkerhet och stödinsatser när de befinner sig i skyddat boende. Medverkande funktionshindersorganisationer beskriver också att många personer med funktionsnedsättning avstår från att söka skydd eftersom de vet att boendemiljön inte är anpassad för deras behov.

För att ge personer med funktionsnedsättning ett bättre stöd och skydd behöver skyddade boenden vara anpassade för att möta behov av fysisk och kognitiv tillgänglighet. Funktionshindersorganisationerna framhåller vikten av att skyddade boenden arbetar aktivt med individuella lösningar, specialiserad kompetens och långsiktig planering. Samtidigt lyfter en representant från en funktionshindersorganisation att det inte är möjligt för alla skyddade boenden att ha specialistkompetens kopplat till alla behov som olika funktionsnedsättningar kan medföra. Detta eftersom målgruppen i vissa fall är liten. Baskompetens och en medvetenhet kring tillgänglighetsanpassning behövs dock hos alla skyddade boenden. Utöver detta behövs också kunskap om vart personal på skyddat boende kan vända sig för tips och råd vid behov.

Nedan punktats några generella behov för målgruppen, som inte är kopplad till en specifik funktionsnedsättning.

- **Tillgänglighet och användbarhet:** Lokaler och boendemiljö måste vara utformade för att personer med olika funktionsnedsättningar ska kunna röra sig och vistas självständigt och tryggt. Detta inkluderar både fysisk tillgänglighet (exempelvis hissar, breda dörröppningar, anpassade hygienutrymmen) och kommunikativ tillgänglighet (exempelvis tillgång till information på lättläst svenska, teckenspråk och alternativa kommunikationsformer).
- **Personalens kompetens:** Det är avgörande att personalen har kunskap om funktionsnedsättningar och hur dessa påverkar personens förmåga att hantera

⁶ Det innebär att redogörelsen inte på ett heltäckande sätt speglar de behov som olika typer av funktionsnedsättningar kan medföra. Se bilaga 1 för en förteckning över de funktionshindersorganisationer som deltagit i studien.

våld och trauma. Det är också viktigt med kompetens om vilka behov av tillgänglighet som personer med olika typer av funktionsnedsättningar är i behov av.

- **Kontinuitet i stöd:** Personer med funktionsnedsättning har ofta redan etablerade stödinsatser som kan förloras vid placering i skyddat boende. En fungerande samordning med exempelvis insatser enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, god man och hemtjänst behövs för att personen ska få det stöd hen är i behov av.
- **Självbestämmande och trygghet:** Precis som andra målgrupper i skyddade boenden har personer med funktionsnedsättning behov av att känna trygghet, förutsägbarhet och en stabil och användbar boendemiljö. Det kan innebära att få ta med sig hjälpmedel och att ha stödpersoner som är väl insatta i deras behov.

Behov som lyfts kopplat till olika funktionsnedsättningar

Personer med nedsatt rörelseförmåga

Funktionshindersorganisationerna lyfter att personer med nedsatt rörelseförmåga ofta stöter på hinder i skyddade boenden som inte är anpassade för deras behov. Förutom grundläggande fysisk tillgänglighet är det avgörande att skyddade boenden tillåter personer att ta med sig nödvändiga hjälpmedel såsom rullstolar, höj- och sänkbara sängar och lyftanordningar.

Lokalerna måste vara framkomliga för rullstol, rullator och andra hjälpmedel. Detta innebär ramper, breda dörrar, steglösa ingångar samt tillgängliga utrymningsvägar. För många med rörelsenedsättning handlar tillgänglighet om rätten till samma trygghet och rörelsefrihet som andra boende.

En annan viktig aspekt är möjligheten att få ha kvar sin personliga assistans eller hemtjänst. I många fall förloras denna vid placering i skyddat boende, vilket kan leda till ökad utsatthet och minskad självständighet.

Det är viktigt att det finns ett samordnat stöd kring personen så att denne kan få med sig nödvändiga hjälpmedel och personligt stöd som kan behövas.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning

För personer med intellektuell funktionsnedsättning, IF, betonas behovet av tydlig information och anpassad kommunikation. Information bör ges i lättläst format och vid behov kompletteras med alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Det är också viktigt att personer med intellektuell funktionsnedsättning får stöd av personal med särskild kompetens inom IF.

Funktionshindersorganisationer betonar att skyddade boenden bör ha bred kompetens att möta och hantera målgruppens behov.

Det är mycket viktigt att Socialstyrelsen kräver att verksamhetsansvarige och personal har kompetens kring intellektuell funktionsnedsättning och bemötande av målgruppen. Det bästa är om det finns ett multidisciplinärt personalteam med psykolog, stödpedagog, läkare etc.

Vidare framkommer att många personer med IF har behov av långsiktig planering kring sin framtid efter vistelsen i det skyddade boendet. Samordning med LSS och andra stödinsatser är avgörande för att säkerställa en långsiktigt fungerande livssituation.

Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF, såsom autism och adhd, kan ha särskilda utmaningar kopplade till sensorisk känslighet, behov av förutsägbarhet och svårigheter att hantera stress. Funktionshindersorganisationer lyfter att boendemiljön bör vara lugn och förutsägbar. De betonar också behovet av personal som har kunskap om hur NPF påverkar individens förmåga att hantera trauma och stress.

En trygg och anpassad boendemiljö som bygger på förutsägbarhet och tydlighet. Det vill säga, minimera förändringar, planera noga inför eventuell flytt eller annat om förändringar ändå ska ske och alltid i delaktighet med den enskilde.

Vidare framhålls att personer med NPF kan behöva anpassad traumabehandling. Traditionella samtalsmetoder fungerar inte alltid optimalt för denna grupp, och alternativa strategier, såsom visuellt stöd eller mer strukturerade behandlingsmetoder, kan vara mer effektiva.

Kunskapen om hur NPF kan påverka upplevelsen av traumatiska händelser är viktigt. Att det finns aspekter av funktionsnedsättningen som både påverkar upplevelsen och möjligheten att ta emot hjälp.

Personer med synnedsättning eller hörselskada/dövhhet/dövblindhet

För personer med synnedsättning eller hörselskada, dövhhet eller dövblindhet är tillgången till anpassad information avgörande. Det framhålls att skyddade boenden behöver säkerställa att information finns tillgänglig exempelvis i format såsom punktskrift eller lättläst svenska. För personer med hörselskada, dövhhet eller dövblindhet är tillgång till teckenspråkstolkning avgörande. En utmaning som funktionshindersorganisationer lyfter är att många skyddade boenden saknar personal med kunskap om teckenspråk, vilket gör det svårt för vissa hörselskadade, döva eller personer med dövblindhet att kommunicera sina behov, ta del av information och delta i boendets verksamhet.

Vidare betonas vikten av att synanpassa miljön genom tydliga markeringar, god belysning och att undvika hinder i gångutrymmen. Det framhålls även att personer med synnedsättning eller dövblindhet bör ha möjlighet att ta med sina ledarhundar eller assistanshundar, vilket kan vara avgörande för deras självständighet och trygghet.

Säkerställ att boendet är tillgängligt med tydliga markeringar för personer med dövblindhet, exempelvis genom taktila ledstråk, punktskrift, och visuella kontraster.

Erfarenheter av att ta emot personer med olika funktionsnedsättningar

I det här avsnittet beskrivs vilka erfarenheter som de skyddade boenden som medverkat i studien har haft av att ta emot personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Varierade erfarenheter

Bland de intervjuade skyddade boendena finns varierande erfarenheter av att ta emot personer med olika typer av funktionsnedsättningar. En del av boendena har en uttalad inriktning på att ta emot personer med specifika typer av funktionsnedsättningar och arbetar därmed mycket med målgruppen. Även vissa av de andra skyddade boendena beskriver att de återkommande möter målgruppen.

I intervjuerna förekommer också skyddade boenden som beskriver att de tar emot personer med funktionsnedsättning mer sällan. Flera skyddade boenden i studien tar enbart emot kvinnor. De erfarenheter som de skyddade boendena har delat har, med något enskilt undantag, handlat om kvinnor. Intervjupersonerna beskriver återkommande att de har erfarenhet av att ta emot barn med funktionsnedsättning som kommer till skyddat boende tillsammans med sin mamma.

Oidentifierade funktionsnedsättningar

Att beskriva erfarenheten av målgruppen försvåras på många skyddade boenden av att det inte alltid är tydligt om en person har funktionsnedsättning eller inte.

Om inte socialtjänsten har gett information om en eventuell funktionsnedsättning menar de skyddade boendena att det i vissa fall är svårt att skilja mellan IF, NPF och symptom orsakade av trauma, våld eller extrem isolering.

Både för vuxna och barn kan det vara svårt att säga vad som är en diagnos och vad som är PTSD.

I intervjuerna har flera av de skyddade boendena berättat om exempel där de successivt, i takt med att de lär känna den person som placerats, misstänker någon form av intellektuell eller kognitiv funktionsnedsättning men som ännu inte diagnosticerats. Det kan exempelvis handla om kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och som hållits isolerade från samhället.

Många är också underdiagnostiserade. Man göms undan av sina familjer och man pratar inte om det.

Ett boende som kombinerar LSS och skydd beskriver att deras målgrupp inkluderar personer både med och utan diagnos:

Vår utgångspunkt är att man är LSS-berättigad och är inskriven på vårt boende. Sen finns det en stor grupp som inte har ett LSS-beslut. Har man levt under utsatta former så har man kanske inte fått den hjälpen. Det har blivit nästan en större målgrupp än de som redan är LSS-berättigade.

Även det motsatta förekommer. Det finns exempel där det skyddade boendet har tagit emot personer som de misstänker har en funktionsnedsättning, men där det efter en tid blir tydligt att det har handlat om en tillfälligt nedsatt psykisk förmåga till följd av den utsatthet personen i fråga levt i. I takt med att personen har blivit tryggare har också behoven av mer omfattande stöd försvunnit.

Mest erfarenhet av IF och NPF

De erfarenheter som beskrivs i intervjuerna handlar främst om personer med intellektuell funktionsnedsättning respektive neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Några skyddade boenden har även erfarenhet av att möta personer med psykiska funktionsnedsättningar såsom psykossjukdomar och personlighetsstörningar.

Fysiska funktionsnedsättningar förekommer mer sällan, men några boenden har erfarenhet av att ta emot personer med rörelse-, hörsel- respektive synnedsättning. Ett par nämner att erfarenheterna gällande möten med personer med nedsatt rörelseförmåga främst gällt äldre personer.

Avvisning och avgränsning

Vissa av de skyddade boenden som intervjuats uppger att de någon gång har behövt tacka nej till personer med funktionsnedsättning. En vanlig anledning är då att de bedömt att personen i fråga behövt en högre grad av stöd än vad boendet kunnat erbjuda. Det kan exempelvis handla om stöd i vardagliga aktiviteter eller tillgång till specialiserad vård.

Något boende har också tackat nej till personer eftersom deras fysiska lokaler inte varit tillgängliga för exempelvis personer med nedsatt rörelseförmåga. Ett boende beskriver att de ibland får mer akuta förfrågningar från socialtjänsten om att ta emot personer med omfattande stödbehov, men att det inte alltid är möjligt att anpassa verksamheten på kort varsel.

Vi har tackat nej om de behöver hjälp med att laga mat. Någon som till exempel bott på LSS-boende och blivit utsatt där. Socialtjänsten kan ändå ha vänt sig till oss och frågar. Det kan vara så att de inte känner till hur vi jobbar.

Verksamheten på de skyddade boendena

I det här kapitlet beskrivs hur de skyddade boenden som medverkat i studien utformar sin verksamhet med fokus på våldsutsatta personer med funktionsnedsättning. Redogörelsen omfattar arbete för skydd och säkerhet, stödinsatser på det skyddade boendet, samverkan med andra aktörer, lokaler och boendemiljö samt kompetens och bemanning.

Inledningsvis beskrivs hur de skyddade boendena arbetar med ett anpassat bemötande, vilket är viktigt i alla delar av verksamheten. Avslutningsvis lyfts i ett särskilt avsnitt om erfarenheter från skyddade boenden med uttalat fokus på våldsutsatta personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF).

Bemötande och anpassad kommunikation

I alla delar av det skyddade boendets verksamhet är bemötande och kommunikation helt avgörande. Detta gäller alla våldsutsatta men när den våldsutsatta har en intellektuell funktionsnedsättning eller vissa former av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan det bli än mer avgörande. Personalen behöver ha ett anpassat sätt att kommunicera, för att svara mot individens sätt att samspela med och förstå sin omgivning.

Återkommande beskrivningar av anpassningar är att förklara samma sak många gånger och att göra det på ett tydligt och enkelt sätt samt vid ett tillfälle då individen är redo att ta till sig informationen. Flera verksamheter använder bildstöd och lättläst information, särskilt för personer med intellektuell funktionsnedsättning eller autism. Ett par nämner hur de jobbar med förutsägbarhet i form av tydliga rutiner och scheman för dagen och beskriver hur detta varit positivt för alla boende, inte bara de med IF eller NPF.

Vi försöker skapa en miljö där det finns så få oväntade moment som möjligt. Det handlar om att ha fasta rutiner, tydlig information och att hjälpa personen att förbereda sig på förändringar i vardagen.

Ett par skyddade boenden beskriver att de arbetar med lågaffektivt bemötande vid emotionellt instabilt personlighetssyndrom eller intellektuell funktionsnedsättning. Det förekommer också exempel på stöd i form av exempelvis känslokort eller dockor med olika ansiktsuttryck som kan hjälpa boende med IF eller NPF att beskriva sina känslor.

Som beskrivits i tidigare kapitel kan det enligt flera skyddade boenden i vissa fall vara svårt att skilja på traumareaktioner och funktionsnedsättningar såsom intellektuell funktionsnedsättning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och förvärvade hjärnskador. De lägger fokus på ett traumamedvetet bemötande som innebär att stödet anpassas på ett brett och individuellt plan.

Har man ett traumamedvetet bemötande så kollar man alltid av, hur går vi framåt och vad ska vi fokusera på framåt?

Ett skyddat boende i studien har tagit emot en person med hörselskada. De berättar att de både använt teckenspråkstolk och själva försökt hitta sätt att kommunicera.

Den boende hade en tolk som de fick med sig. Det funkade väldigt bra. Vi youtubade för att lära oss lite själva. [...] Kommunikation är ju det viktigaste, så när det finns en länk (tolken) så blir det lite skillnad. Vi önskade alla att vi hade kunnat prata direkt med varandra. Men under resans gång lärde vi känna varandra.

Skydd och säkerhet

Arbetet med säkerhet i skyddade boenden är flerdimensionellt. Fysiska åtgärder som skalskydd och digital säkerhet kombineras med insatser för att stärka individens trygghet och det egna skydds beteendet. I intervjuerna beskrivs hur arbetet anpassas till individens förutsättningar och sätt att fungera.

Åtgärder för att inte bli röjd

En central del i säkerhetsarbetet handlar om individens hantering av information. Här menar de skyddade boendena att en anpassad kommunikation, som beskrivs ovan, är viktig i arbetet med personer som har intellektuell funktionsnedsättning eller NPF. Det är exempelvis inte tillräckligt att säga att de inte får ta och skicka foton från kända platser eller landmärken. Personalen på det skyddade boendet behöver förklara att de inte får skicka foton av några platser alls i omgivningen och ge konkreta exempel på vad som avses. Det kan också handla om rutiner som att aldrig svara när någon ringer utan att fråga personalen på det skyddade boendet först.

Digital säkerhet lyfts också fram som centralt, och här gäller samma principer. De boende får konkret hjälp med att stänga av platstjänster, logga ut från appar och förstå riskerna med att dela information:

Vi tar telefonen, slår av platstjänster och loggar ut från appar. Det är viktigt att de inte omedvetet röjer var de är.

När man kommer (till det skyddade boendet) får man ett häfte: Säkerhetshäfte. För personer med IF är det bilder och kort text: Vad gäller i huset, utanför huset, sociala medier, resor... Det innehåller alla delar som är viktiga för säkerhet.

Ett skyddat boende lyfter utmaningen att jobba med digital säkerhet när tonåringar med NPF bor i det skyddade boendet, eftersom de kan ha en stark vilja att kommunicera med sina vänner.

Det är jättesvårt med tonåringar med funktionsnedsättningar som adhd. Man vill berätta och prata, lägga till på Snapchat. Vi måste verkligen försöka ha återkommande samtal med barn och föräldrar.

Flera intervjupersoner resonerar kring den säkerhetsrisk som hemtjänst eller boendestöd kan innebära, eftersom fler än det skyddade boendets personal behöver känna till var personen bor. Här finns exempel på rutiner för att begränsa antalet personer som har tillgång till boendet. Det finns också ett exempel där hemtjänsten i en kommun har en skyddad lägenhet dit våldsutsatta personer kan flytta och få stöd från både äldreomsorg och socialtjänstens våldsteam.

Anpassade riskbedömningar

Samtliga skyddade boenden arbetar på olika sätt med initiala riskbedömningar.

I intervjuerna ges exempel på olika strukturerade riskbedömningsinstrument som används för att identifiera hotbilden mot våldsutsatta personer och säkerställa rätt stöd och skyddsåtgärder. PATRIARK, SARA och FREDA⁷ är tre sådana metoder som nämns i intervjuerna. En intervjuperson lyfter fram FREDA som särskilt användbart för personer med IF eller NPF.

Kortfrågorna i FREDA ger oss jättebra information och är lätta att förstå. Har du blivit puttad? Har du blivit dragen i håret? Då kan vi också lättare svara att man inte får luggas.

Isolering och ensamhet – största riskfaktorn

Flera skyddade boenden lyfter isolering och ensamhet som en stor risk för att individer ska röja sin plats. Risken att personer med intellektuell funktionsnedsättning återupptar kontakt med tidigare våldsutövare om de känner sig ensamma beskrivs som påtaglig. De arbetar därför aktivt för att skapa gemenskap mellan de boende.

Ett boende betonar också att det för personer med IF är viktigt att tänka brett kring isolering och ensamhet. Som exempel nämns vikten av att tidigt förstå om det finns ett husdjur eller ett gosedjur som är viktigt för individens trygghet och som behöver hämtas till boendet för att personen ska känna sig lugn.

Primära behov är väldigt stora hos personer med IF. [...] Har du något du saknar hemifrån? Katten, en filt...? Man måste förstå att tryggheten kan ligga i något annat än för många andra.

⁷ Samtliga metoder går att läsa mer om i Socialstyrelsens metodguide: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/> (2025-03-26)

Självskydd mot våld – avgörande för att inte utsättas igen

Flera skyddade boenden betonar också vikten av att bygga upp det som de beskriver som ett inre skydd. Det handlar då om att jobba aktivt med att stärka individens förmåga att identifiera våld och övergrepp, att säga nej och sätta gränser mot potentiella framtida våldsförövare. Detta beskrivs som särskilt viktigt för personer med IF eller NPF.

Det största handlar om att återhämta sig och bygga upp den egna förmågan att säga nej och bygga upp sitt försvar.

Vi hade en boende med IF där vi fick jobba med rättigheter, kroppen. Om hur man säger nej. Vi fick vara "morsiga". Vi kan prata hur mycket samtycke som helst. Vi behöver vara tydliga. Samtycke blir för luddigt. "Öppna inte dörren om det ringer på".

Det skyddade boendets stödinsatser

Skyddade boenden ska ge den våldsutsatta stöd som stärker förmågan att klara sig själv och minskar sårbarhet. Det handlar både om traumabearbetning och insatser för trygghet och en meningsfull fritid.

Bearbeta upplevelser av hot, våld eller andra övergrepp

När det handlar om att bearbeta upplevelser av våld står bemötandet i fokus, som beskrivs inledningsvis i kapitlet. Därutöver återkommer tid som en viktig faktor. För personer med IF eller autism beskriver de skyddade boendena hur de, så långt det är möjligt, ger traumaarbetet längre tid.

Samtidigt upplever flera verksamheter att det kan vara svårt att få till tillräcklig tid för samtalsstöd och traumaarbete, trots att detta ses som avgörande. Fokus riskerar att hamna på säkerhetsaspekter och praktiska frågor snarare än på det inre stödet och bearbetningen av våldet.

Tid är jätteavgörande! Det är personer som försökt många gånger, med vården och psykiatri. Det tar tid att göra det igen och igen!

När det gäller samtalsstöd beskriver de skyddade boendena att de använder olika metoder såsom Motiverande samtal (MI)⁸, men också att det behöver finnas en flexibilitet. Ett skyddat boende beskriver vikten av att tillåta individen att fortsätta med en metod som tidigare fungerat, särskilt om den varit en trygg punkt för personen tidigare:

⁸ MI står för *Motivational interviewing*. Se vidare:

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/mi-motiverande-samtal/>

Vi har människor som gått via Dialektisk beteendeterapi (DBT)⁹ på annat håll, då får de fortsätta med det. [...] Det är ännu viktigare om man har en svårighet av annat slag, att man inte tar bort det som varit tryggt innan.

Fast kontaktperson för ökad trygghet

I arbetet med att bygga trygghet lyfter flera skyddade boenden betydelsen av en fast kontaktperson, som kan bygga en närmare relation med den våldsutsatta. En av verksamheterna har två kontaktpersoner när en individ har intellektuell funktionsnedsättning, för att säkra kontinuiteten i stödet när någon är sjuk eller ledig samt underlätta för personalen.

Roliga, meningsfulla aktiviteter

En annan viktig del är att ge utrymme för positiva aktiviteter och gemensamma upplevelser, vilket kan bidra till ökad livsglädje och motivation.

Det viktigaste som många blir förvånade över – det är att ha kul och få tillbaka glädjen i det lilla. Vi frågar, vad tycker du om? Vi har en uppsjö av aktiviteter. Bakning är terapeutiskt, trädgårdsarbete också.

Ett skyddat boende berättar hur de generellt försöker arbeta nära olika arbetsgivare på orten för att kunna erbjuda praktik till de boende. De beskriver också hur de i största möjliga mån försöker få personer med IF eller NPF att kunna ha en daglig verksamhet att gå till. Här rör det sig inte om en given process med färdigbestämda steg utan om att ta de kontakter med olika aktörer som krävs givet en individs specifika behov och önskemål. Ett gott nätverk med aktörer både i arbetslivet och på kommunen lyfts fram som viktiga som grund.

Stöd till barn i skyddat boende

När det handlar om barn med funktionsnedsättning på skyddat boende är det till stor del liknade faktorer som är avgörande, såsom bemötande, anpassat stöd och säkerhetsarbete. Att säkra barnens skolgång är helt centralt (se stycke nedan). Därutöver betonas barnens behov av att få komma ut och leka och ta del av olika fritidsaktiviteter. De skyddade boendena kan också jobba med att stötta och avlasta mamman.

⁹ Dialektisk beteendeterapi är en form av kognitiv beteendeterapi som syftar till att minska självskadande beteende hos personer med emotionellt instabil personlighetsstörning (tidigare borderline personlighetsstörning). Se vidare:

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/dbt-dialektisk-beteendeterapi/>

Vi jobbar främst med att stötta upp mamman, till exempel att hjälpa mamman att skapa kontakter med habilitering. [...] Vi stöttar också mammorna att ta hand om sina barn, kan gå in lite extra. Kanske ge henne tid att vara med sitt andra barn.

I de fall som mamman har en funktionsnedsättning beskriver vissa boenden att de försöker stödja kvinnor i föräldraskapet om dessa, på grund av sin egen utsatthet eller funktionsnedsättning, har svårt att fullt ut tillgodose sina barns behov under vistelsen. I ett exempel handlade det om att uppmuntra mamman att leka och kommunicera mer med sitt barn. De nämner också en tydlig princip om nolltolerans mot att barn far illa, även i de fall där den våldsutsatta föräldern har svårt att ta hand om barnet.

Vi gör inga undantag med orosanmälan. Vi är väldigt tydliga här! Det här är våld mot barn – gör du det här så orosar vi. Vi märker om en mamma mår dåligt – då har vi ett föräldrastöd.

Fortsatt stöd efter flytt

Ett av de skyddade boendena beskriver att det är vanligt att kvinnor som tidigare bott på det skyddade boendet fortsätter att komma till dem för stöd, inom ramen för den föreningsdrivna öppna stödverksamheten. Där kan de både få stödsamtal och stöd att hantera praktiska frågor. De menar att detta kan spela en viktig roll för personer som behöver ha många olika kontakter med vården, inte minst personer med någon form av funktionsnedsättning.

Ibland blir kvinnojourerna en slasktratt som löser det som ingen annan tar i. De kan komma till oss så länge de vill, det finns ingen tidsfrist. Många kommer hit när andra inte hjälper dem vidare.

Tillgängliga lokaler och boendemiljö

En trygg och anpassad boendemiljö i skyddade boenden behöver ta hänsyn till en mångfald av funktionsnedsättningar.

Boenden beskriver att de i varierande grad har anpassningar för personer med nedsatt rörelseförmåga. Vissa verksamheter har tillgång till rullstolsanpassade duschar och breda dörrar, medan andra uppger att de löser behov individuellt, exempelvis genom att anpassa badrum, möblera om i rummen eller använda hjälpmedelscentralen för att snabbt ordna tillgång till nödvändiga hjälpmedel, såsom duschstolar, käppar, ramper och specialanpassade sängar. I vissa fall har de även skapat tydliga rutiner för hur sådana justeringar ska göras för att säkerställa att individen får den anpassning som krävs.

Vi hade en äldre kvinna. På ena våningen är duschen anpassad till rullstol, men vi hade bara plats på den andra våningen. Då åkte vi till hjälpmedelscentralen och köpte det hon behövde för att ta sig över ett steg, som hon hade haft hemma.

Utöver fysiska anpassningar för personer med nedsatt rörelseförmåga finns enstaka exempel på hur boenden anpassar miljön för personer med synnedsättning. Ett skyddat boende beskrev hur de hade gjort justeringar i en lägenhet för en person med ledsyn. De satte in ljusknappar och använde ett hjälpmedelskit för synnedsättning från Unizon¹⁰ för att anpassa boendemiljön. Dessutom anpassade de kvällsaktiviteter för att de skulle vara tillgängliga för henne.

Vi tänkte på det när vi hade kvällsaktiviteter. Hon hade ledsyn, och såg skillnad om det var ljust eller mörkt. Vi tänkte på att inte försätta henne i en situation där hon behövde fråga, utan vi ville förekomma.

Trots att det framkommer exempel på anpassningar som gjorts i de skyddade boendena i studien, beskriver flera att tillgängligheten i stor utsträckning är beroende av befintliga lokaler snarare än aktiva anpassningar. Vissa boenden beskriver exempelvis att de har trappsteg upp till vissa lägenheter eller rum.

Det finns också exempel där endast delar av boendet såsom enskilda lägenheter är anpassade för rullstol. Detta innebär sammantaget att tillgängligheten kan variera stort mellan olika boenden.

För personer med intellektuell funktionsnedsättning eller neuropsykiatriska diagnoser ges också exempel på andra typer av anpassningar i lokalen. Flera skyddade boenden beskriver hur de ser till att de boende kan ha gemensamma utrymmen för socialt umgänge, men att det också finns möjlighet att dra sig undan och ha en egen plats när det behövs. Många betonar överlag vikten av mysiga miljöer med lugna färger, dämpad belysning och djupdämpande inredning för att minska på intrycken.

Kompetens och bemanning

Generellt god kompetens kring trauma och våldsutsatthet

Alla boenden beskriver att de har grundläggande kunskap om våld, mäns våld mot kvinnor och dess konsekvenser, inklusive trauma och PTSD. Många har också återkommande handledning med traumafokus.

Kunskap om våldets konsekvenser hjälper oavsett problematik.
Förståelsen för skam och dissociation är avgörande.

När det gäller kompetens betonas i hög utsträckning personlig lämplighet, engagemang och erfarenhet hos boendepersonal. Vissa intervjupersoner värderar

¹⁰ Unizon är riksförbund för idéburna och icke-vinstdrivna kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer.

det högre än formell utbildning. Flera menar att empati, anpassningsförmåga och förmågan att bygga relationer är avgörande i det dagliga arbetet.

Vi kan utbilda alla som kommer hit, men det viktigaste är att de är rätt personer för jobbet.

Varierad kompetens att möta målgruppens behov

Kunskapen om funktionsnedsättningar och de behov som dessa kan medföra, är mer skiftande. Vissa boenden har personal med tidigare erfarenhet från LSS-verksamheter, anpassade skolformer eller gruppboenden, medan andra saknar specialistkompetens inom området. Flera uttrycker osäkerhet kring om deras kunskap är tillräcklig, även om de är trygga i sitt bemötande.

Vi är noga med att möta personer där de är, men vi frågar oss ibland om vi kan tillräckligt.

Det förekommer också exempel på mer systematiskt expertstöd, exempelvis i form av psykologledd handledning. Här finns då möjlighet för medarbetarna på ett skyddat boende att fråga om råd och få stöd i hanteringen av personer med misstänkta eller fastställda intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Vi har extern handledning med psykolog. Då kan vi ta upp de här frågorna om vi anar att det finns en funktionsnedsättning i botten.

Kompetensutveckling rörande neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Många boenden har identifierat NPF, särskilt autism och adhd, som prioriterade områden för kompetensutveckling. Några använder specifika material som "Det finns stunder"¹¹ och utbildningsresurser från Unizon för att bättre bemöta personer med funktionsnedsättningar.

Nu har vi lagt in kompetensutveckling om NPF. Det är det vi behöver mest. Att kunna stötta på rätt sätt. Framför allt ser vi att vi behöver kunskap om autism och ADHD.

Ett par intervjupersoner upplever att det saknas tydliga kunskapsstöd och vägledningar för hur man ska arbeta med särskilt sårbara grupper.

¹¹ En webbaserad utbildning om våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar. Se vidare: <https://amphi.se/webeducation/det-finns-stunder-webbutbildning-om-vald-mot-kvinnor-mer-funktionsnedsattningar/>

Bemanning avgörande för personer med funktionsnedsättning

För att möta behoven hos de våldsutsatta handlar det dock inte enbart om kompetensen hos personalen, utan också om hur mycket personal som finns tillgänglig och på vilka tider.

Flera skyddade boenden beskriver att det kan krävas mer tillgänglig personal när en person nyligen har kommit till det skyddade boendet, och detta kan särskilt gälla om personen har en funktionsnedsättning som ökar stödbehoven. Dygnet runt-bemanning kan vara avgörande för många personer med olika typer av mer omfattande funktionsnedsättning. I studien framkommer exempel på där skyddade boenden på grund av att de inte har personal tillgänglig dygnet runt, inte kunnat ta emot skyddsbehövande med mer omfattande stödbehov.

Samverkan, samordning och stöd från andra aktörer

Intervjuerna visar att samverkan med andra aktörer – såsom olika enheter inom socialtjänst, vård, skola, LSS, psykiatri och civilsamhället – är en central del av arbetet hos de skyddade boendena. För personer med funktionsnedsättning kan en långvarig utsatthet och isolering från samhället leda till att individen saknar vana att hantera vardagliga kontakter på egen hand. De skyddade boendena fungerar ofta som en samordnande länk för att säkerställa att individen får det stöd som behövs, både under boendetiden och inför utslussningen. Samtidigt beskriver flera intervjupersoner hur det både kan vara komplext och tidskrävande att hjälpa personer med många olika typer av stödbehov att få rätt hjälp.

De som kommer till oss orkar inte dra i alla kontakter själva. Det kan vara BUP, vuxenhandläggare, barnhandläggare, ekonomiskt bistånd, Skatteverket och vården. Det blir snabbt för mycket.

Ett par boenden nämner också att det ibland tar tid att avgöra om en persons behov av stöd, till exempel i myndighetskontakter, beror på bristande erfarenhet eller på hinder som uppstår i samband med en funktionsnedsättning. Beror stödbehovet på en permanent men odiagnostiserad funktionsnedsättning kan vidare utredning och diagnos vara vägen vidare mot ytterligare stödinsatser via LSS. Om stödbehovet ”bara” beror på ovana, trauma och våldsutsatthet kan boendet arbeta mer på att lära individen att orientera sig och hantera de kontakter som behövs för att etablera en ny, hållbar livssituation.

Samarbetet med socialtjänstens olika delar

Ett gott samarbete med socialtjänsten beskrivs som avgörande av alla skyddade boenden. Något som flera intervjupersoner framhåller är vikten av en löpande dialog kring den boendes stödbehov, särskilt i de fall där de inte hunnit utredas ordentligt inför beslutet om placering i skyddat boende. Intervjuerna visar att det varierar hur samarbetet fungerar, både mellan olika handläggare och kommuner.

Några intervjupersoner efterfrågar en bättre samordning mellan socialtjänstens olika delar. Exempelvis, om den våldsutsatta har ekonomiskt bistånd, skulle handläggaren för ekonomiskt bistånd, om samtycke ges, kunna bidra med kunskap om personens behov och förutsättningar utifrån sin funktionsförmåga. Detta skulle ge det skyddade boendet bättre förutsättningar att ge ett anpassat stöd från början. Ett annat boende framhåller att de skulle behöva mer stöd från och samarbete med olika delar av socialtjänsten för att säkerställa att deras boendes behov tillgodoses.

Vi skulle behöva ha mer stöd med funktionsstödsenheterna. För exempelvis boendestöd eller LSS-boende. Det blir lätt en diskussion mellan olika enheter inom socialtjänst – klassiskt moment 22.

Det finns också exempel på där det skyddade boendet träffat individer som inte vill ha insatser, som en kontaktperson, även när det skyddade boendet bedömer behovet som uppenbart.

Vi försöker hjälpa vidare, men ibland vill de inte ta emot stöd – det är en del av svårigheten.

Ett skyddat boende betonar att de har mycket goda förutsättningar att under boendetiden få en bild av hur väl en individ klarar att hantera sin vardag själv och bedöma om personen i fråga kommer behöva boendestöd efter utslussning. Det är sedan något de kan signalera och ha dialog med individen i fråga och med socialtjänsten både under vistelsetiden men framför allt inför utslussning.

Just i relation till socialtjänsten finns också intervjupersoner som upplever att ansvarsgränserna kan vara oklara och att det skyddade boendet får ta på sig uppgifter som egentligen ligger utanför deras uppdrag. Det kan handla om stöd till skyddad identitet, men också om ansvaret för samordning mellan olika stödgivande aktörer.

En annan utmanande fråga handlar om relationen mellan vistelsekommun och hemkommun. Även under tiden i ett skyddat boende i en annan kommun (vistelsekommun) ligger ansvaret för beslutade stödinsatser från socialtjänsten, exempelvis hemtjänst eller boendestöd, kvar på hemkommunen. Här finns det exempel där det skyddade boendet fått arbeta för att den våldsutsatta ska få stöd även i den tillfälliga vistelsekommunen. Det kan krävas att det skyddade boendet tar upprepade kontakter med både hem- och vistelsekommun för att individen ska få det stöd hen behöver.

Jag har haft flera fall med hemtjänst – då måste de ha hemtjänst i den här kommunen (vistelsekommunen). Då måste man ringa till biståndshandläggaren i hemkommunen som ska bedöma behovet. Sedan ska den kommunen kontakta kommunen här. Det är samma med hjälpmedel – duschstol eller rullator. Man behöver kontakta hemkommunen. Det är helt klart lite trixigt.

Att få en daglig verksamhet – det ska en vistelsekommun kunna tillgodose men de skjuter det gärna på hemkommunen.

Samarbete för att hitta nytt boende – en knäckfråga

Flera skyddade boenden som deltagit i intervjuerna beskriver att det finns ett påtagligt fokus på att snabbt hitta ett nytt, hållbart boende för den boende. Även om ett permanent boende är en viktig del i individens väg vidare, lyfter många att detta krav ibland kan kännas pressande – särskilt när det gäller personer med funktionsnedsättning, där boendelösningen ofta kräver mer omsorg och planering.

Intervjupersonerna betonar att det i många fall inte handlar om att hitta vilket boende som helst. För vissa individer krävs boenden med särskilt stöd, tillgång till LSS-insatser eller en anpassad fysisk miljö. Dessa behov kan försvåra processen och leda till längre väntetider.

Här finns också boenden som beskriver en form av moment 22 mellan hem- och vistelsekommun där vistelsekommunen (där det ofta kan vara aktuellt att försöka hitta ett nytt boende) inte kan erbjuda mer omfattande stöd till bostad så länge personen är skriven i en annan kommun. Och för att bli skriven i den nya kommunen krävs en ny bostad. De skyddade boendena har varierande erfarenheter av hur detta fungerar. Hur frågan hanteras kan både vara personberoende och variera mellan olika kommuner.

I intervjuerna framkommer också kritik mot LSS-boendenas förmåga att fortsätta det arbete som det skyddade boendet har påbörjat gällande självskydd. Det handlar konkret om att hjälpa individer att skydda sig mot nya övergrepp, bland annat genom gränssättning mot nya kontakter och besökare.

En annan stor utmaning som de skyddade boendena lyfter fram är ekonomi. De beskriver hur den ekonomiska utsattheten kan vara särskilt stor för personer med funktionsnedsättning och för våldsutsatta personer generellt. Det kan vara svårt att klara kostnader för depositioner, hyror och andra boenderelaterade utgifter.

Socialekreterarna fokuserar mycket på att de som placeras här ska hitta ett eget boende, men för många är det svårt med alla skulder och krav. Det blir en väldigt stress.

Etablerade samarbeten med skola och barnomsorg

När barn bor i skyddat boende framhålls vikten av att snabbt möjliggöra skolgång för barnet.¹² Vissa skyddade boenden har en etablerad kontaktperson inom kommunen som hjälper till att ordna skolplacering, även i anpassad grundskola.

¹² I proposition 2023/24:31 *Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende* framgår att barn som flyttar från kommunen med anledning av placering i ett skyddat

En viktig del av arbetet är säkerhetsplanering i samverkan med skolor. Inför att ett barn börjar i skolan görs ofta en genomgång av säkerhetsrutiner, och vissa boenden har personal som är med vid skolstarten för att barnet ska känna sig tryggt.

Vi har varit ute och gjort säkerhetsplaneringar innan. Rutiner om de inte kommer. Även varit med klienterna inledningsvis så att de ska känna sig säkra. Tanken är att de ska vara så självständiga som möjligt, men vi är med i början.

Flera intervjuer vittnar om väletablerade kontakter både med förskolor och skolor i området – verksamheter som snabbt kan ta emot nya barn och också har beredskap för den eventuella hotbild som även kan finnas mot barnen. Ett exempel är en skola som har en särskild toalett med larm dit barn kan gå vid eventuella hot eller närmanden från den förälder som övriga familjen flytt ifrån.

Ett skyddat boende vittnar om tidigare svårighet att få skolplaceringar för barn med särskilda behov i gymnasiet, där det inte är skolplikt.

Vi kontaktade massa skolor men ingen tog emot henne. Där blev bekymret att det var gymnasiet, inte grundskola. Hon fick vara hos oss, hon satt och sorterade allt i färgkoder.

Svårt med nya ingångar till vården och psykiatrin

Individer med diagnostiserade funktionsnedsättningar har ofta etablerade kontakter med vården, exempelvis med psykiatrin eller habiliteringen. Här finns skyddade boenden som betonar att det är viktigt att inte avbryta befintliga vårdkontakter under tiden i det nya skyddade boendet, åtminstone inte innan nya kontakter är etablerade.

Det är också väldigt mycket med kontakter inom psykiatrin med NPF-diagnoser. Du kan ha en etablerad kontakt inom vården i din hemkommun (region). Men där har du en hotbild. Att etablera en ny kontakt är svårt och det är långa väntetider.

Vi brukar se till att det finns en sekretessmarkering. Sedan ber vi om förflyttning till vår kommun. Fast ibland är det bättre att den gamla kontakten ligger kvar, om det är hyfsat i närheten. Då kanske man inte byter i första skedet, det kan också hända att hon flyttar tillbaka.

För personer som misstänks ha funktionsnedsättning men aldrig fått en utredning, exempelvis på grund av våldsutsatthet och isolering, vittnar många om långa väntetider inom den offentliga vården och kostsamma processer om utredningen

boende ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen.

ska göras av privata aktörer. Det beskrivs som en bromskloss för annat stöd, exempelvis genom LSS.

Samverkan med civilsamhället och ideella organisationer

Flera boenden använder sig av lokala föreningar och trossamfund för att hjälpa individer att återuppbygga ett socialt nätverk. Det kan handla om allt från kvinnoträffar till stödgrupper och praktikplatser.

Vi har jättebra kontakt med en kyrka som ordnar träffar för våra kvinnor. Det blir en viktig plats att komma vidare ifrån.

Exempel på skyddade boenden som är anpassade för att ta emot personer med IF eller NPF

I studien har två boenden medverkat, som har ett mer uttalat fokus på att ta emot personer med primärt intellektuell funktionsnedsättning eller autism.

Verksamheterna har skapats utifrån en insikt om att personer med intellektuell funktionsnedsättning respektive autism som utsätts för våld, och där stödbehovet är omfattande, har svårt att få sina behov tillgodosedda i traditionella skyddade boenden. Medan den ena verksamheten är ett skyddat boende som specialiserat sig på att ta emot personer med intellektuell funktionsnedsättning så är det andra ett kombinerat LSS-boende och skyddat boende. Det senare har dock även tagit emot personer utan LSS-beslut, när socialtjänsten bedömt att det finns väldigt stora stödbehov. Nedan beskrivs det som främst och konkret särskiljer dessa boenden från övriga skyddade boenden som ingått i studien.

- **Tvärprofessionellt team:** Dessa boenden har ett personalteam med både våldskompetens och kompetens inom LSS och funktionsnedsättning. De har därmed en specialistkompetens i att bemöta och succesivt stärka individerna till ökad självständighet.
- **Lång placeringstid för stabilisering:** Placeringstiden är längre än i traditionella skyddade boenden, ofta upp till två år, för att ge individen rätt förutsättningar för ett självständigt liv.

Snitttiden här för personer med IF är två år men det kan också vara längre. Vi har kommuner som ser utvecklingen som sker här och väljer att placera långsiktigt.

- **Bemanning dygnet runt och större personaltäthet:** De två boendena har en större personaltäthet än övriga skyddade boenden i studien. De erbjuder bemanning dygnet runt och i det kombinerade LSS-boende och skyddade boendet kan en individ ständigt ha en stödperson med sig under den första tiden i boendet. De arbetar succesivt för att öka graden av självständighet så att det över tid inte finns samma behov av bemanning.

Vi hade en ung hederstjej (utsatt för hedersvåld) som hade svårt med impulskontroll. Hon snodde telefoner och ringde. Då behövde vi ha personal på plats hela tiden. Efter ett tag fick hon börja sova själv. Vi jobbade in hur hon skulle hantera en knapptelefon. Hon hade också varit kontrollerad hela sitt liv och varit felplacerad innan. De lät henne sitta inne för att de inte hade personella resurser. Hon har verkligen blommat ut som person.

- **Möjlig övergång till ”vanligt” LSS-boende:** I det kombinerade LSS-boendet och skyddade boendet finns möjlighet för individen att bo kvar även när det inte finns ett skyddsbehov längre. Därmed skapas en kontinuitet där individen slipper de uppbrott som kan vara svåra att hantera.

Slutsatser och diskussion

I följande kapitel diskuteras resultaten från studien. Fokus ligger på att identifiera vad som kännetecknar kvalitet i skyddat boende för personer med olika typer av funktionsnedsättningar samt att lyfta fram de främsta utvecklingsbehoven.

Både mer omfattande och annorlunda skydds- och stödbehov

En person som kommer till skyddat boende behöver både skydd och stöd att landa i trygghet. För många personer med funktionsnedsättning är dessa behov både bredare och förstärkta. Ett individanpassat och långsiktigt stöd krävs, både under vistelsen och i planeringen av nästa steg.

Personer med funktionsnedsättning kan ha specifika behov, exempelvis att få en utredning och diagnos, tillgång till hjälpmedel, stöd av en god man eller insatser enligt LSS. Det skyddade boendet behöver då agera som en länk mellan individen och andra samhällsaktörer för att säkerställa att rätt stöd och insatser sätts in, både under och efter vistelsen. Här bekräftar och exemplifierar denna studie de resultat som tidigare kartläggningar pekat på, nämligen att personer med olika former av funktionsnedsättningar ofta har komplexa och mångsidiga behov – behov som fortsatt är utmanande för vissa skyddade boenden att tillgodose.

Då de skyddade boendenas erfarenheter i den aktuella studien i princip uteslutande har rört kvinnor har det inte varit möjligt att dra några slutsatser om skillnader i behov eller verksamhetens kvalitet kopplat till kön. Då många skyddade boenden endast tar emot kvinnor är dock en hypotes att det är än svårare för våldsutsatta män med funktionsnedsättning att få tillgång till ett skyddat boende anpassat för deras behov.

Kvalitet handlar om att tillgodose målgruppens behov

Det huvudsakliga syftet med studien har varit att fördjupa förståelsen för vad kvalitet i skyddat boende innebär för personer med funktionsnedsättning. Studien visar att det finns en tydlig samsyn kring vad som utgör kvalitet, där både representanter från funktionshindersorganisationer och skyddade boenden lyfter fram samma grundläggande faktorer.

Ett sätt att förstå kvalitet är att det handlar om förmågan att möta individens behov. Det i sig är inte en binär fråga där verksamheten är tillräcklig eller inte (som IVO exempelvis gör i bedömningen av tillstånd att bedriva skyddade boenden). Kvalitet handlar snarare om i vilken utsträckning behoven faktiskt tillgodoses (vilket speglas i Socialstyrelsens kvalitetsgranskande arbete).

I studien har kvaliteten i skyddat boende visat sig handla om följande:

- **Medvetet och individbaserat bemötande och kommunikation:** Det individanpassade bemötandet och kommunikationen lyfts fram som kärnan i arbetet hos samtliga skyddade boenden. Ett bemötande där den boende utifrån sina förutsättningar känner sig trygg och förstådd är en förutsättning för att både skydd och stöd ska vara verkningsfullt.
- **Skydd anpassat efter individens behov:** Skyddade boenden behöver säkerställa att säkerhetsåtgärder är anpassade efter individens behov – behov som varierar mellan olika individer, funktionsnedsättningar och under olika faser i vistelsen.
- **Tillgång till brett stöd under och efter vistelsen:** En kvalitativ verksamhet behöver både själv och i samverkan med andra aktörer säkerställa att individen får rätt stöd både under och efter vistelsen. Stödet är ofta mångfacetterat och berör allt ifrån traumabearbetning till ekonomi, boende och sysselsättning samt vård och omsorg.
- **Genomtänkta boendemiljöer:** Olika former av anpassningar av boendemiljön är en viktig aspekt av kvaliteten. De skyddade boendena behöver aktivt verka för att boendemiljön är anpassad till behoven hos individerna och vara medveten om vilka styrkor och begränsningar som finns i lokalerna och dess utformning.
- **Rätt kompetens och bemanning:** Personalens kompetens kring våld, funktionsnedsättningar och funktionshinder är avgörande för att kunna erbjuda ett bra stöd. Bemanning dygnet runt lyfts också som en förutsättning för att kunna erbjuda kvalitativt stöd till personer med omfattande funktionsnedsättningar.
- **Fokus på en hållbar boendesituation efter utslussning:** Utslussningen från skyddat boende är en av de största utmaningarna, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Att hitta ett boende med rätt stödinsatser är ofta en komplex process, där frågor om ekonomi, socialt stöd och sysselsättning behöver lösas före utslussning.

Om kvalitet ses som en fråga om i vilken utsträckning målgruppens behov tillgodoses, visar studien att kvaliteten varierar mellan olika skyddade boenden. Majoriteten av de skyddade boenden som intervjuats har ett medvetet arbete med flera av dessa kvalitetsaspekter, framför allt med fokus på behov kopplade till IF och NPF.

Samtidigt framkommer också utvecklingsbehov inom dessa områden. Givet studiens kvalitativa ansats är det inte att möjligt att utifrån resultaten dra slutsatser om hur kvaliteten generellt ser ut på skyddade boenden i Sverige. Då resultaten ligger i linje med vad tidigare kartläggningar av skyddat boende visat, framstår

det dock som sannolikt att det krävs ett arbete med samtliga dessa aspekter för att generellt uppnå en hög kvalitet för målgruppen.¹³

Behov av specialiserade skyddade boenden

En central fråga är i vilken utsträckning alla skyddade boenden bör kunna möta behoven hos personer med olika funktionsnedsättningar. En slutsats från studien är att det krävs en tydligare differentiering mellan skyddade boenden. Den kvalitetsförstärkning som studien visat behövs är resursmässigt inte försvarbar att kräva av alla landets skyddade boenden. Vissa behöver ha särskild kompetens och resurser för att möta individer med mer omfattande stödbehov kopplade till deras funktionsnedsättning.

Exempel från studien visar att det finns verksamheter som skapat helhetslösningar för personer med IF eller NPF som utsatts för våld. Samtidigt belyser intervjustudien de stora variationerna i behov mellan personer med samma typ av funktionsnedsättning. Medan många boenden kan stödja personer med lindrig IF, kräver individer med mer omfattande IF dygnet-runt-bemannning, specialiserad personal och ett välutvecklat samarbete med LSS och vården. Åtgärder för att främja den typen av specialiserade skyddade boenden framstår som ett viktigt steg för att möta målgruppens behov och erbjuda en god kvalitet för dessa personer.

Avgörande med reell tillgång till specialiserade boenden

För att individer ska ha reell tillgång till sådana specialiserade verksamheter blir det viktigt att särskilja de skyddade boenden som är utformade och har expertis för att ta emot personer med funktionsnedsättning där behov av stöd och anpassningar är mer omfattande från verksamheter som endast tar emot personer med funktionsnedsättning som inte har ett lika omfattande behov av stöd och anpassningar. Socialtjänsten i landets kommuner behöver kunna få kännedom om vilka verksamheter som är utformade för att möta målgruppens behov. Detta förutsätter att det finns information som ger överblick över olika skyddade boenden med olika inriktning.¹⁴ Det behövs också åtgärder för att garantera en likvärdig tillgång i hela landet. Detta skulle kunna säkerställas genom medvetna krav i upphandlingar samt ökad samordning mellan kommuner när det gäller beslut, syn på resurser/betalningsvilja och de processer som påverkar placeringstiden.

¹³ Socialstyrelsen (2020 och 2024), Länsstyrelserna (2022) samt Länsstyrelsen i Stockholm (2016). Se bakgrundskapitlet.

¹⁴ I den aktuella studien har inte någon sådan samlad databas/förteckning kunnat identifierats. Däremot har både Unizon och ROKS förteckningar över de kvinnojourer med skyddat boende som är anslutna till respektive organisation.

Uppdraget från kommunen och andra förutsättningar påverkar kvaliteten

Utöver de faktorer som de skyddade boendena själva kan utveckla så påverkas också de skyddade boendenas förutsättningar av hur kommunerna vid placering utformar uppdraget till de skyddade boendena. Här framträder stora skillnader i synsätt och praxis, både mellan olika kommuner och mellan enskilda ärenden och handläggare. Särskilt framträdande är skillnader i hur lång placeringstid som beviljas och vilken omfattning uppdraget ges. Det påverkar i sin tur möjligheten att erbjuda ett anpassat och specialiserat stöd och långsiktig planering.

En tydlig slutsats från studien är att det för målgruppen – det vill säga för individer som i tidigare studier bekräftats vara särskilt sårbara – krävs längre placeringstider för att tiden i det skyddade boendet ska kunna bli en reell omstart i livet. Tid är helt enkelt en viktig förutsättning för att kunna genomföra kvalitativa insatser både själv och i samverkan med andra aktörer. Studien indikerar ett behov av ökad likvärdighet mellan kommuner när det gäller bedömningen av placeringstid i skyddat boende.

Ökad samordning av stödet till målgruppen

För personer med funktionsnedsättning har studien visat att god kvalitet under vistelsen på skyddat boende i princip alltid är beroende av hur andra aktörer, såsom socialtjänst, LSS, vård och skola agerar. Förmågan hos alla involverade aktörer att samordna insatser och skapa en överblick har betydelse.

Just den bristande samordningen i det mångfacetterade stöd som personer med funktionsnedsättning kan ha, betonas samstämmigt från funktionshindersorganisationerna. Det lyfts återkommande fram som en av de huvudsakliga generella samhällsutmaningarna för deras målgrupper. När det handlar om skyddat boendet ställs den utmaningen på sin spets, bland annat eftersom det krävs att alla aktörer har ett säkerhetstänk samtidigt som flytt till en ny kommun kan medföra utmaningar kopplat till arbetsfördelning mellan hem- och vistelsekommun.

Det ställs också på sin spets eftersom tiden i skyddat boende är begränsad och flera saker, såsom utredning för diagnos och LSS-beslut, behöver ske före utslussning om individen ska kunna få sina behov tillgodosedda.

Sammantaget visar studien fortsatta utvecklingsbehov när det handlar om samordning av stödinsatser riktade till personer med funktionsnedsättning. För personer i skyddat boende behöver denna samordning ske skyndsamt.

Referenser

Amphis webbutbildning *Det finns stunder*: <https://amphi.se/webeducation/det-finns-stunder-webbutbildning-om-vald-mot-kvinnor-mer-funktionsnedsattningar/>

Länsstyrelsen i Stockholm (2016), *Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer*.

Länsstyrelserna (2022), *Stadigvarande boende för våldsutsatta*.

Regeringen (2023). *Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende* (Prop. 2023/24:31)

Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet

Socialstyrelsen (2024), *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*.

Socialstyrelsen (2020), *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*.

Socialstyrelsens kunskapsstöd om Dialektisk beteendeterapi:
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/dbt-dialektisk-beteendeterapi/> (2025-03-27)

Socialstyrelsens kunskapsstöd om Motiverande samtal (MI):
<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/mi-motiverande-samtal/> (2025-04-15)

Socialstyrelsens metodguide: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/> (2025-03-26)

Socialstyrelsens termbank:
https://termbank.socialstyrelsen.se/article.php?tid=812&src_lang=swe (2025-03-11)

Bilaga 1 – Enkät till funktionshindersorganisationer

Frågor:

1. Vilka behov hos er målgrupp är särskilt viktiga att beakta för skyddade boenden?
2. Vilken kompetens och bemanning krävs i skyddade boenden för att kunna möta målgruppens behov?
3. Vilka typer av stödinsatser är särskilt viktiga för er målgrupp? (Skyddade boenden ska kunna erbjuda lämpliga och anpassade stödinsatser för sina boende, inklusive vuxna och eventuella medföljande barn.)
4. Vad är viktigt för att säkerställa skydd och säkerhet för vuxna och eventuella medföljande barn?
5. Vad är viktigt i lokalernas utformning?
6. Har ni några ytterligare medskick?

Förteckning över organisationer som enkäten skickats till. Svar har inkommit från de fetmarkerade aktörerna.

1. **DHR – Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet/ Unga rörelsehindrade**
2. **FQ, Forum – Kvinnor och Funktionshinder**
3. **FSDB – Förbundet Sveriges Dövsblinda**
4. FUB Uppsala/Riksförbundet FUB/ Ung i FUB
5. Funktionsrätt Sverige
6. HRF – Hörselskadades riksförbund
7. MeToo-uppropen/Cresso
8. NUFT – Nätverket Unga För Tillgänglighet
9. RBU – Rörelsehindrade Barn & Ungdomar
10. **Riksförbundet Attention**
11. Riksorganisationen Unga med synnedsättning
12. RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa)
13. **SDR – Sveriges Dövas Riksförbund**
14. **SDUF – Sveriges Dövas Ungdomsförbund**
15. SRF – Synskadades riksförbund
16. Unga allergiker
17. **Unga hörselskadade**
18. Unga reumatiker

Fördjupande intervjuer har genomförts med Riksförbundet Attention, Riksförbundet FUB, DHR – Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet och med SRF – Synskadades riksförbund.

Bilaga 2 – Intervjuguide skyddade boenden

Inledning

Följande intervju görs inom ramen för en studie som genomförs på uppdrag av Myndigheten för delaktighet (MFD). Den handlar om vad kvalitet i skyddat boende innebär när det kommer till att möta behov hos personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Uppdraget genomförs inom ramen för MFD:s regeringsuppdrag att stödja Socialstyrelsens arbete med kvalitetsindikatorer för skyddade boende ur ett funktionshindersperspektiv (se vidare bifogat missiv).

Intervjun är anonym. Svaren kommer användas som underlag i en samlad rapport till MFD där vi resonerar kring olika perspektiv på kvalitet i skyddat boende för personer med funktionsnedsättning.

Intervjufrågor

Kort om boendet

1. Berätta kort om ert boende!
 - a. Hur länge har ni funnits?
 - b. Vem är er huvudman?
 - c. Hur stor är verksamheten (antal anställda, antal boendeplatser)?
2. Hur ser processen ut för att ta emot boende?
 - a. Mottagande?
 - b. Längd på placering?
 - c. Utslussning?

Erfarenheter av att möta målgruppen och deras behov

3. Vilka erfarenheter har ni av att ta emot våldsutsatta skyddsbehövande:
 - a. Vuxna med funktionsnedsättning?
 - b. Medföljande barn med funktionsnedsättning?
4. Vilka särskilda behov upplever ni att dessa personer har haft?
 - a. Hur skiljer sig behoven åt mellan olika funktionsnedsättningar samt jämfört med personer utan funktionsnedsättning?
5. Har ni tackat nej till att ta emot våldsutsatta på grund av att de har en funktionsnedsättning och ni inte kunnat möta individens behov? Om ja, vad har varit orsaken? Är det något ni arbetat vidare med?

Kvalitet utifrån målgruppens behov

6. Vilken kompetens och bemanning har krävts av er för att kunna möta behoven hos de boende ni mött?
 - a. Har ni genomfört kompetensutvecklingsinsatser för att bättre möta behoven hos personer med olika funktionsnedsättningar?
7. Ett skyddat boende ska ju kunna erbjuda lämpliga och anpassade stödinsatser för sina boende vuxna och eventuella medföljande barn:
 - a. Vilka typer av stödinsatser har varit särskilt viktiga för personer med olika funktionsnedsättningar?
 - b. Vad har varit viktigt att tänka på för er när dessa stödinsatser ska ges?
8. Vad har varit särskilt viktigt för att säkerställa skydd och säkerhet för vuxna och eventuella medföljande barn med olika funktionsnedsättningar?
9. Vad har varit viktigt i lokalernas utformning?
10. Vilka svårigheter/utmaningar har ni stött på i ert arbete med att ge stöd och skydd till personer med olika funktionsnedsättningar? Hur har dessa hanterats?
11. Vilka utvecklingsbehov ser du/ni i er verksamhets kvalitet när det handlar om att möta behov hos personer med olika typer av funktionsnedsättningar?

Organisation och samverkan

12. Kan du berätta hur ni organiserat er verksamhet för att tillgodose behoven hos de boende med funktionsnedsättning? Vilka lärdomar har ni dragit?
 - c. Specialistfunktioner?
 - d. Systematiskt kvalitetsarbete? (Mål och uppföljning)
 - e. Rutiner?
13. Vilka aktörer har ni erfarenhet av att samarbeta med för att stödja boende med funktionsnedsättning, exempelvis för att få till en meningsfull vardag? Vilka lärdomar har ni dragit? Goda exempel?
14. Vilka svårigheter/utmaningar har ni stött på kopplat till organisation och samverkan för att ge stöd och skydd till personer med olika funktionsnedsättningar? Hur har dessa hanterats?
15. Vilka utvecklingsbehov ser du när det handlar om organisation och samverkan kring att säkerställa adekvat stöd och skydd till personer med funktionsnedsättning?

Avslutningsvis

16. Vad skiljer ett skyddat boende med god kvalitet från ett boende med sämre kvalitet? (Vad önskar du att era uppdragsgivare/staten skulle titta på för att värdera ert arbete? Vad tycker era brukare om er verksamhet?)
17. Utifrån de erfarenheter ni har – vad har varit särskilt viktigt för att anpassa ert skydd och stöd till målgruppens behov?
18. Har du ytterligare medskick eller reflektioner?